

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1949

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 32

8–13 december.

Debatter m. m.

Torsdagen den 8 december.

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Wehtje ang. utarbetandet av en svensk frilista	3
av herr Lundgren ang. utbildningstiden för gruppechefer m. m.	9
av herr Osvald ang. militära övningsmarscher inom nationalparkerna	10

Fredagen den 9 december.

Svar på interpellation av herr Ericsson, Carl Eric, ang. materialanskaffningen för bostadsproduktionen	20
--	----

Samtliga avgjorda ärenden.

Lördagen den 10 december.

Statsutskottets memorial nr 187, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut ang. samförläggning av Södra skånska infanteriregementet	28
Andra lagutskottets utlåtande nr 35, ang. förslag till lag om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m.	28

Torsdagen den 8 december.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

Ang. utarbetandet av en svensk frilista.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet Ericsson hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Wehtjes interpellation angående utarbetandet av en svensk frilista. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga A fogat vid detta protokoll. Herr statsrådet ERICSSON erhöll nu ordet och lämnade en kort sammanfattning av svaret.

Herr WEHTJE: Herr talman! För herr statsrådets utförliga svar på min interpellation angående frilistorna framför jag mitt tack.

Jag konstaterar, att min interpellation har givit ett positivt resultat, i det att, sedan den framställdes, intim kontakt knutits mellan de statliga utredningsorganen — kommissionerna — och näringslivets organisationer. När interpellationen framställdes, arbetade man på upprättandet av de första frilistorna och behandlade de globalavtal, som då voro i fråga. Senare har det framkommit önskemål om att man skulle försöka gå väsentligt längre med frilistningen, och det är i det sammanhanget som näringslivet har beretts tillfälle till diskussioner med kommissionerna. För mig har det inte spelat någon roll, om man har använt den enklare formen för kontakt eller om man har inhämtat yttrandena genom att översända formliga remisser. Huvudsak-

ken har givetvis varit, att näringslivet har fått tillfälle att framföra sina synpunkter.

Frågan om frilistorna och själva utformningen av systemet är, såsom herr statsrådet också framhöll, ett svårt och invecklat spörsmål, men just därför är det så mycket större skäl att tillgodogöra sig all tillgänglig sakkunskap. I samverkan mellan kommissionerna och näringsorganisationerna har man, som statsrådet nämnde, kommit fram till en frigivning av vår import i betydligt större omfattning än som först beslutats eller från 1 000 miljoner kronor till 1 525 å 1 550 miljoner kronor i de frilistor, som man nu avser att lämna till Parisorganisationen. Det är en väsentlig ökning, som man väl inte vågat sig på utan en gemensam ingående prövning.

Men det återstår nu att se, hur denna första frigivning kommer att verka, och det återstår också en hel del, innan man hunnit till den än fullständigare frihet, som helt visst är önskvärd. Jag hyser därför den förhoppningen, att regeringen utan dröjsmål söker kontakt med näringslivet, när framdeles frågor av denna art bli aktuella.

För övrigt vill det synas, som om också andra spörsmål av liknande art efter hand komma under överbäggande, såsom det nu från engelsk sida framförda förslaget om utformande av en viss sammanknytning av ekonomiska intressen mellan Sverige, Norge, Danmark och England. Det tål nog att tänka på hur vi där skola ställa oss. Det kan ha sina fördelar med samverkan, men det kan också ha betydande nackdelar, om man binder de egna intressena vid andra länders. Det är ett spörsmål, som riksdagen borde få tillfälle att pröva, innan man har bundit sig. Likaså vill jag hoppas, att näringslivet kan få tillfälle att bilda

Ang. utarbetandet av en svensk frilista.

sig en mening och giva denna till känna, innan avgörandena träffas på punkter, som angå vårt näringsliv.

I själva sakfrågan vill jag framhålla, att man inom svenskt näringsliv är mycket angelägen om att så snart som möjligt komma över till en fri handel med utlandet. Därigenom skulle man ha utsikt att åter få ett fritt varuutbyte och normala konkurrensförhållanden mellan länderna. Detta blir av stor betydelse för säkerställandet av en bättre försörjning och bör också bidra till ökad produktivitet och snabbare framstegstakt. En stor del av de planeringar och regleringar, som vi ha kvar, äro uppbyggda på den bundna utrikeshandeln, och när denna bundenhet upphör, kommer man att finna, att regleringarna i stor utsträckning sakna underlag och en del kontroller bli obehövliga eller ineffektiva. Jag tänker då på sådana förhållanden som varutilldelningar och kontingenteringar. De ha vållat mycket besvär, allt eftersom tiden runnit i väg och vi avlägsnat oss från de förhållanden, som utgjort utgångspunkt för deras införande, och helt visst ha de hållit tillbaka utvecklingen. Det har väl till och med också hänt — om man skall nämna några exempel — att bara en sådan sak som tillvaron av en importkvot har föranlett dem, som haft intressen att bevaka, att till varje pris försäkra sig om en andel, som kan ge dem fördelar för framtiden, även om varorna inte i och för sig ha behövt importeras till vårt land. Det är ju abderitiska förhållanden, som man får prisa sig lycklig att vi nu ha utsikt att komma ifrån.

Det är också sannolikt, att den friare importen kommer att medföra en ökad konkurrens både inom utrikeshandeln och inom landet och därmed att leda till lägre priser på både råvaror och färdigfabrikat. Såväl priskontroll som monopolkontroll och liknande åtgärder få därmed en naturlig avlösning.

Herr statsrådet har framhållit, att de förslag till riktlinjer för uppgörandet av frilistorna, som utarbetats i samarbete med näringslivets representanter, ha kunnat följas. Jag skall nu inte gå när-

mare in på de gjorda avvägningarna, då de i stort inte tyckas bereda några svårigheter. Livsmedelsområdet skall jag inte alls beröra, eftersom det har behandlats i annat sammanhang. Råvarorna ha vållat mycket ringa bekymmer, och man har utan ansträngningar kommit till en frigivning av importen, som i herr statsrådets svar angives till över 70 procent av importen från de berörda länderna.

Statsrådet nämnde emellertid, att importen av koks inte har kunnat frigivas med hänsyn till subventioneringen. Det är beklagligt, men det är ju så, att med ett konstlat ingrepp på ett område får man räkna med att andra åtgärder ofelbart följa i släptåg. Jag vill i detta sammanhang uttala förhoppningen, att kokssubventioneringen och de regleringar och ganska orimliga snedbelastningar på hela bränsleområdet, som den har medfört, snart skola kunna avvecklas.

När vi sedan komma till det avsnitt, som rör de s. k. färdigvarorna, bör kanske först framhållas, att importregleringarna ju aldrig ha betraktats såsom ett extra skydd åt svensk industri och svenskt näringsliv. Något sådant gör man inte heller gällande nu, utan man är tvärtom beredd att medverka till att de i största möjliga utsträckning skola avskaffas. Jag vill begagna tillfället att säga detta med anledning av att statsrådet i sitt svar till mig också har tryckt på det. Här är alltså en punkt, varom full enighet råder.

Nu saknade jag i herr statsrådets redogörelse uppgifter om hur stor del av importen som frigivits inom respektive branscher. Det kan ju vara av vikt att se till, att man inte i vissa branscher går väsentligt mycket längre än i andra. En någorlunda jämn belastning får väl anses vara rimlig, och vid fortsatta överväganden vore det därför önskvärt, att man inte i en bransch låter den vanligen uppställda normen överstigas utan att detta kan godtagas av branschen i fråga.

På textilområdet liksom inom det kemiska området har man efter vad det synes mig ansett sig kunna gå mycket

långt. Också i fråga om järn och stål skulle frilistningen bli mycket omfattande. En detalj har jag emellertid fäst mig vid. Smidda rör avses skola uppföras på frilistan, men ett minst lika stort importbehov föreligger av gjutna rör. Jag skulle därför vilja fråga, varför de äro undantagna från frilistningen.

Nu är det bara att hoppas, att de medel, som vi få in på vår export, och vår valutareserv, som var på väg att helt tömmas den gång importregleringarna skärptes för att skydda våra valutatillgångar, skola räcka till för att finansiera vår import. Valutareserven ha vi ju inte hunnit att öka i sådan utsträckning, att den kan tåla någon vidare åderlätning. Vår rörelsefrihet skulle med en alltför liten valutareserv åter gå förlorad. Våra förhoppningar få vi därför ställa till vår export. Den har visserligen uppvisat en mycket vacker ökning, men trots detta är det inte mer än nått och jämnt, att vi ha fått jämvikt i vår betalningsbalans. Det gäller därför att söka finna en sådan avvägning, att importen inte ökar mer än vad vi kunna betala med motsvarande del av exporten. Det nödvändiggör en sådan ekonomisk politik inom landet, att vi få balans också i vår inre ekonomi mellan tillgång och efterfrågan och mellan produktion och konsumtion. Utan en sådan inre balans blir det i längden omöjligt att hålla jämvikt i vår utrikeshandel. Statsrådet har också varit inne på dessa linjer i det svar, som har blivit delgivet kammaren.

Vid bedömande av riskerna för att vår betalningsförmåga inte skulle vara tillräcklig för en förutsedd ökad import framhåller statsrådet, att behovstäckningen nu i vårt land i allmänhet torde vara så pass god, att man inte skulle behöva befara en så stor importökning, som tidigare hade kunnat väntas. Dessa förhoppningar kan jag dela, men om de komma att gå i uppfyllelse, beror helt visst på hur utvecklingen ledes här i landet. Ytterligare tillskott i köpkraften kommer att även på denna punkt bidra till att rubba cirkeln. Likaså kommer en bristande tilltro till penningvärdet att verka på samma sätt.

Ang. utarbetandet av en svensk frilista.

Under en övergångstid kan man, sedan frilistningen har genomförts, eventuellt befara, att vissa svårigheter kunna uppstå av olika anledningar, av vilka några antytts av statsrådet. Jag vill peka på några.

I en del länder finns det t. ex. dubbla prisnivåer på vissa råvaror, och andra liknande förhållanden kunna också verka därhän, att man får en otillbörligt hård konkurrens, såsom statsrådets ord ha fallit. En annan anledning kan vara, att det kan bli svårt att få en viss önskvärd reciprocitet mellan länderna vid bestämmandet av frilistor. Ytterligare en anledning kan vara, att man måste ta hänsyn till den efterblivna avvägningen av vår tulltaxa för vissa varor, där man ännu har viktull i stället för värdetull. Slutligen kan man tänka sig, att det kan vidtagas åtgärder i importländerna, som på ett eller annat sätt försvåra det friare varuutbyte, som frilistningen åsyftar. Dessa frågor behöva följas, och jag förutsätter, att vederbörande myndigheter och handelsavtalsförhandlare få i uppdrag att uppmärksamma dem. Ett undanröjande av sådana svårigheter kommer helt visst att medverka till den handelns frigörelse, mot vilken vi sträva.

Till sist skulle jag endast vilja framföra en annan fråga, som hör mycket nära samman med de hittills behandlade. Det är frågan om exportlicenserna. När man nu är beredd att slopa importhindren och importlicenserna, borde man väl också utan vidare kunna slopa kravet på exportlicenser. Exportförbuden borde kunna upphävas och därmed också licensieringen bortfalla. Exportlicensieringen innebär nämligen i mycket stor utsträckning endast en onödig paperexercis.

Med dessa ord får jag, herr talman, än en gång tacka för interpellationssvaret.

Herr von HELAND: Herr talman! En mening i statsrådets svar lyder på följande sätt: »Den strävnan till handelns frigörelse som ligger till grund för de nu

Ang. utarbetandet av en svensk frilista.

berörda åtgärderna, är ägnad att vinna en helhjärtad anslutning från svensk sida.»

Jag förutsätter att det råder enighet om denna mening, men trots detta skulle jag vilja hemställa att man iakttar en viss försiktighet i fråga om de åtgärder på handelns område, som det nu gäller. Här är det ju inte endast frilistningen som är aktuell, utan det gäller även de aktuella tullnedsättningarna på grund av förhandlingarna i Annecy.

Jag skall be att korfattat få motivera min uppfattning om att en viss försiktighet bör iakttas. Jag erinrar om hur det var efter senaste världskriget, då man icke hade minst här i kammaren ständigt och jämt höll efter regeringen, att den skulle släppa handeln fri, samtidigt som vi på vårt håll varnande sade, att man borde iakttaga en viss försiktighet. Vi veta vad resultatet blev efter världskriget, då man frigav handeln alltför hastigt. Det är med tanke på vad som då skedde som jag här vill upprepa varningen och tillråda en viss försiktighet även denna gång. Jag förstår emellertid att handelsministern är inställd på att iaktta en sådan försiktighet — det framgår ju av hans yttrande. Jag vill emellertid understryka ett par saker i det sammanhanget.

När vi nu gå in för en hel del handelspolitiska åtgärder för att åvägbringa lättnader, hemställer jag att man försöker så mycket som möjligt hålla på reciprociteten och iakttar andra länders åtgärder och inte går längre än de göra. Gå vi längre, kunna vi riskera att komma i en icke behaglig situation. Därför har jag med tillfredsställelse sett i svaret, att handelsministern kommer att följa importutvecklingen. Jag finner detta mycket viktigt.

Jag har visserligen inte hunnit läsa det nedskrivna och nu utdelade svaret så noga, men jag har inte kunnat upptäcka, att handelsministern på samma sätt utlovar att noga följa valutautvecklingen. När man vet att exempelvis vårt tillgodohavande av en viss utländsk valuta ständigt växer, måste man tycka, att denna utveckling är betänklig. Jag

hoppas därför att man vid de underhandlingar, som här skola påbörjas i det ekonomiska samarbetets tecken, icke glömmer bort att risken förefinnas, att vi kunna komma att få ett ständigt växande tillgodohavande av denna utländska valuta, som vi kunna få svårighet att använda.

Slutligen, herr talman, vill jag även påpeka betydelsen av att man vid underhandlingar med andra länder, som sälja för oss mycket viktiga varor till högre pris än de ha inom landet, såsom herr Wehtje antydde, försöker komma från denna ordning. Särskilt när det gäller bränsleområdet kan en sådan dubbel prisnivå medföra en belastning för den svenska industrien.

Jag har, herr talman, känt mig förolätnen att efter vad som tidigare har förekommit mana till försiktighet, samtidigt som jag fullständigt instämmer i handelsministerns önskemål, vilka han gav uttryck för i den mening, som jag citerade i början av mitt anförande.

Herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Det synes ju råda enighet i princip om de åtgärder som regeringen ämnar vidtaga.

Herr Wehtje uttalade önskemål om att riksdagen skall informeras och ges möjlighet att behandla de här ärendena. Jag vill då till kammarens kännedom meddela, att det memorandum, som engelska regeringen har sändt till svenska regeringen, har föredragits inför riksdagens utrikesutskott under den gångna veckan. Jag har ingen anledning att i övrigt uttala mig om denna framställning.

Herr Wehtje uttalade en förmodan om att dessa åtgärder skulle leda till en ökad konkurrens på säljarsidan och att detta skulle medföra favörer för oss i form av lägre priser, och det är klart att hela åtgärden just syftar till att avskaffa dessa handelshinder och därmed få större rörelsefrihet till nytta för det svenska folkhushållet.

Herr Wehtje beklagade att vi inte kunde föra upp koks på frilistan, och jag kan hålla med om att det hade sett

bättre ut, om vi hade kunnat föra upp även koksen och därmed förbättrat vårt procenttal. Nu är det emellertid så, att staten har en prisfallsgaranti åt kolhandlarna med hänsyn till de svängningar i prishänseende, som förekomma på detta område, jämte vissa andra tekniska förhållanden som göra, att man inte kan räkna in koksen i det här sammanhanget. I verkligheten är det ju så, att vi köpa praktiskt taget all den koks vi kunna köpa. Det skulle alltså ur reell synpunkt inte innebära någon skillnad, om koksen uppfördes på frilistan, men jag erkänner att det i alla fall hade varit önskvärt. För närvarande kunna vi emellertid inte ställa i utsikt att så kommer att ske.

Herr Wehtje frågade vidare, varför vi inte hade tagit med gjutna rör på frilistan. Jag förmodar att herr Wehtje syftar på gjutna vattenledningsrör och s. k. muffrör. Beträffande dessa föreligger det emellertid ett speciellt förhållande, som vi ha ansett oss böra taga hänsyn till. Vi ha bara ett verk som tillverkar stora gjutna vattenledningsrör. Detta verk kom till under krigsåren, när vi hade stora bekymmer med försörjningen med dessa rör. Det var enskilda företagare som startade verket, och sedermera har äganderätten övergått till ett konsortium. I nuvarande läge måste detta verk arbeta med en råvara, som ligger avsevärt högre i pris än den råvara som konkurrenterna arbeta med. Den omständigheten är alltså en följd av de dubbla prisnivåerna. Det är tackjärn som är utgångsmaterial vid rörtillverkningen, och inom vederbörande företag har man förklarat, att om man får möjligheter att köpa tackjärn till samma pris som gäller för rörtillverkningen exempelvis i England, så har man inte något som helst emot en frilistning av de här varorna. Verket har en bra utrustning rent tekniskt sett, och det finns all anledning att tro att företaget skall bli bärkraftigt.

Med hänsyn till nu nämnda förhållanden ha vi ansett att man i den här omgången kan vänta med frilistning av dessa rör, allra helst som vi ändå ha nått upp till det procenttal, som vi genom

Ang. utarbetandet av en svensk frilista. vårt biträdande av beslutet i Paris ha förbundit oss att komma upp till.

I fråga om den merimport, som kan föranledas av frilistningen, är det naturligtvis svårt att göra bestämda uttalanden. Det är ju ingen som vet, hurudan utvecklingen på den punkten kommer att bli.

Nu har man här framhållit angelägenheten av att importutvecklingen noa följes, och herr von Heland tillade för sin del att utvecklingen borde följas på även valutaområdet. Det är klart att vi komma att följa utvecklingen även där. Huruvida merimporten i anledning av frilistningen kommer att stanna vid 300 à 400 miljoner kronor eller överstiga eller understiga detta värde, det vet inte jag. Inom näringsorganisationerna råder det mycket delade meningar om vad utslaget kommer att bli. En sak är emellertid klar, nämligen att vi inte kunde föreslå en sådan här åtgärd, om vi inte hade en bestämd uppfattning om våra möjligheter när det gäller att taga vissa risker, och i det avseendet vill jag gärna framhålla, att vår handel och våra betalningsförhållanden i relation till de länder som frilistningen nu gäller — alltså Marshallländerna med undantag av Belgien, Schweiz och eventuellt ett annat land — äro sådana, att vi kunna taga en viss merimport utan att det bereder oss några särskilt stora svårigheter. Men det är klart att detta i och för sig inte är någon tillräcklig garanti, och det är därför som vi ha sagt oss att det är bättre att någon tid ytterligare följa importutvecklingen på det sättet, att även om det sker en frilistning av vissa varuslag, så skall vederbörande importör ändå söka importlicens hos vederbörande myndigheter. Han kommer då att veta, att han får denna importlicens utan behovsprövning och reell granskning av ansökningsen. Hans ansökan uppfyller emellertid den uppgiften, att den ger oss en möjlighet att statistiskt följa med hela importen. Därigenom få vi således en översikt över vår import från tid till annan. Detta är en garanti mot en sådan utveckling som ägde rum strax efter världskriget. Jag föreställer mig att det är den utveck-

Ang. utarbetandet av en svensk frilista.

lingen som herr von Heland syftade på i sina uttalanden.

Det är riktigt, som här har påpekats, att effekten av de åtgärder, som ha vidtagits, blir beroende av vilka åtgärder andra länder vidtaga. Jag vill emellertid peka på det förhållandet, att när vi frilistade i första omgången, så förelåg det inga ömsesidiga förpliktelser från de olika staternas sida. Sådana föreligga däremot nu, och det är därför vi kunna gå så relativt långt. Vi veta ju att varje deltagarstat får uppfylla denna 50 %-regel. Det är sant att det finns en klausul som möjliggör för ett land att komma ifrån denna regel och alltså frilista mindre procentuell andel av importen, men då skall landet i fråga kunna åberopa särskilda betalningssvårigheter. Det blir väl en del länder som komma att göra det. Jag tror emellertid inte att vi befinna oss i ett sådant läge att det finns någon som helst anledning för oss att åberopa denna undantagsklausul.

Vi ha försökt få underrättelse om vad andra länder ämna vidtaga för åtgärder i frilistningsavseende. Vi hålla för närvarande på med ett par stora handelsförhandlingar. Men i princip innebär det här beslutet, att man inte skulle kräva förhandlingar på bilateral bas för detta besluts realiserande, utan att man helt enkelt har förbundit sig att frilista 50 % av importen inom respektive varugrupper. Därutöver ges det ju möjligheter att i samband med beslutets ikraftträdande taga kontakt med olika stater, om det finns anledning därtill.

Herr WEHTJE: Herr talman! Jag skulle först med några ord vilja beröra koksfrågan.

Om inte subventioneringen hade tillkommit, hade man väl kunnat gå samma väg som man har gått beträffande kolet och frige även kokshandeln. Därigenom hade man kunnat undgå de olägenheter som bli en följd av att koksen icke är uppförd på frilista och som innebära att vi låsas fast vid ransoneringar och kvoteringar.

Med vad jag sade om gjutna rör åsyftade jag just vattenledningsrören. Dessa

ha ju varit på tal tidigare, och efter vad jag har försört ha just dessa varor varit föremål för överväganden inom regeringens. För ungefär ett år sedan var det väl så, att vederbörande försörjningskommissioner ansågo att stödatgärderna inte borde fortsätta. Dessa ha emellertid nu bibehållits under ytterligare ett år. Man får väl tänka sig att tiden ändå någon gång är slut för ett sådant extra skydd, och frilistningen är väl ej avsedd tjäna protektionistiska syften, efter vad som framgått av herr statsrådets tidigare yttranden.

När man nu säger att behovet av skydd beror på att man inte kan få importera råvaror till det pris, som de utländska konkurrenterna kunna räkna med, så får man göra klart för sig att det verk det här gäller aldrig har varit baserat på import av råvaror, utan att man avsett att använda inhemskt råmaterial. Hur skulle det se ut gentemot den svenska järnindustrien, om man till exempel, därför att man finner, att Norrbottens järnverk inte kan få koks lika billigt som utländska järnverk, skulle vidtaga särskilda åtgärder till skydd för det statliga järnverkets tillverkning? Sådant skulle ju komma att leda till alldeles orimliga konsekvenser. Därför hoppas jag att de fortsatta övervägandena skola leda till att man inte får någon belastning på folkhushåilet genom att man måste skydda företag eller näringar, som inte ha ett naturligt existensberättigande eller av annan, direkt nationell anledning måste hållas i gång.

Med avseende på systemet med licenserna ber jag att få förtydliga mina uttalanden därhän, att när utfärdandet av licenserna endast skall föregås av en mera formell prövning, handläggningen av licensieringsärendena och själva avfattningen av licenserna kunna göras så enkla som över huvud taget är möjligt. Därigenom slipper man ju ifrån en del av vad jag förut har rubricerat som pappersexercis och som också i själva verket i sin helhet är det.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. utbildningstiden för gruppchefer m. m.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet Vougt hade meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Lundgrens interpellation angående utbildningstiden för gruppchefer m. m. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga B fogat vid detta protokoll. Ordet lämnades nu till herr statsrådet VOUGT, som gav en kort sammanfattning av svaret.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet får jag framföra mitt vördsamma tack för det utförliga svaret på min interpellation.

Jag skulle kanske ha kunnat inskränka mig till att framföra detta tack, men statsrådets svar ger ösökt anledning till några korta kommentarer.

Statsrådet erinrar i svaret därom, att det betänkande, som för en tid sedan framlades av 1948 års värnpliktskommitté, icke var enhälligt i fråga om utbildningstiden för gruppchefer. Fyra ledamöter hade givit sitt stöd åt förslaget om en förlängning, medan två ledamöter hade reserverat sig för bibehållande av den nuvarande utbildningstiden, nio månader. På grund av den splittring som sålunda präglar värnpliktskommitténs förslag har statsrådet ansett att frågan bör bli föremål för ytterligare undersökning. Därvid har statsrådet vidtagit den anmärkningsvärda åtgärden att såsom utredningsman för att inom departementet biträda med vidare bearbetning av problemet kalla en av de två ledamöter i kommittén, som reserverat sig mot kommitténs förslag. Även om man icke alltid behöver hylla principen att majoriteten har rätt, skulle det ha förfallit naturligare, om herr statsrådet hade kunnat begagna andra former för utredningen.

Värnpliktskommittén har på grundval av militära utredningar verkställt synnerligen noggranna undersökningar rörande möjligheten att effektivisera

gruppchefsutbildningen, och det är först under förutsättning att en sådan effektivisering kommer till stånd som värnpliktskommitténs majoritet kunnat tillstyrka en så obetydlig förlängning av utbildningen som med två månader. Erfarenheten får visa, huruvida en sådan förlängning är tillräcklig. Det förefaller under sådana omständigheter synnerligen tvivelaktigt — med all respekt för herr Lindholms kunskaper i militära ting — att utredningsmannen skulle kunna åstadkomma en sådan rationalisering av utbildningen, att det skulle bli möjligt att på tillfredsställande sätt utbilda gruppchefer på nio månader. Det är väl ändå så, herr talman, att man måste utgå ifrån de utbildningsmetoder, som för närvarande finnas, och rätta utbildningstiden efter dessa — inte efter någon idealmetod, som man möjligen kan komma fram till en gång i en avlägsen framtid.

I svaret på den andra frågan — som gällde anledningen till att statsrådet vid remissen av 1948 års värnpliktskommittés betänkande begärt utlåtande över detta utom såvitt avser frågorna om uttagning och utbildning till värnplikttigt underbefäl — framhåller statsrådet, att de ytterligare utredningar, som utföras av herr Lindholm, borde vara färdiga i så god tid, att remissyttrandena i ämnet kunde inhämtas tillräckligt tidigt för att ett förslag skall kunna framläggas i samband med den planerade värnpliktspropositionen till nästa års riksdag. Innebär detta svar, att statsrådet ämnar remittera värnpliktskommitténs betänkande till de militära myndigheterna, i vad det avser gruppchefsutbildningen, samtidigt med det förslag, var till herr Lindholm eventuellt kan komma?

Det är, herr talman, såvitt jag förstår nödvändigt att fatta beslut om gruppchefsutbildningen redan i början av 1950 års riksdag. Även om så kan ske och riksdagen fattar sitt beslut i enlighet med värnpliktskommitténs förslag, kan detta beslut — såsom också statsrådet framhåller i interpellationssvaret — i praktiken icke träda i kraft förrän år 1952. Det förhåller sig nämligen så, att

Ang. militära övningsmarscher inom nationalparkerna.

ungefär 10 procent av de värnpliktiga, vilka inskrivas hösten 1950, inrycka till första tjänstgöring under år 1951, medan återstående 90 procent fullgöra denna tjänstgöring först under 1952.

Värnpliktskommittén har framhållit, att bristen på utbildade gruppchefer utgör en mycket allvarlig svaghet för vår armé. Möjligheten att använda en relativt kort utbildning beror helt och hållet på huruvida vi vid en mobilisering ha gruppchefer med tillfredsställande utbildning. Som jag tidigare framhållit, kommer ett beslut i enlighet med värnpliktskommitténs förslag i gruppchefsfrågan att kunna träda i kraft först år 1952, även om detta beslut fattas redan i början av nästa års riksdag, såsom jag hoppas blir möjligt. I avvaktan på ett sådant beslut bör man därför vidtaga vissa provisoriska åtgärder för att redan nu möjliggöra en tillfredsställande utbildning av erforderligt antal gruppchefer. Jag har mig bekant att herr statsrådet för närvarande har ett förslag här om under handläggning. Det finnes möjlighet att vidtaga sådana åtgärder utan att de militära myndigheterna svika det s. k. löfte, som har avgivits till de värnpliktiga vid inskrivningsförrättningarna i september, och det är ju viktigt att man håller vad man lovar. Detta kan ske så, att ett visst antal värnpliktiga vid inskrivningsförrättningarna uttagas med ledning av det allmänna intryck, som inskrivningsnämnden fått av de inskrivningsskyldiga, och få rycka in två månader före de övriga värnpliktiga. Sedan de särskilt uttagna värnpliktiga tjänstgjort en månad, uttager vederbörande befäl med ledning av de då nådda resultaten dem, som skola utbildas till gruppchefer. De värnpliktiga få därvid givetvis möjlighet att i vanlig ordning söka befrielse, om uttagningen skulle vålla dem speciella svårigheter. Samtliga de värnpliktiga, som ryckt in tidigare, fortsätta sedan sin tjänstgöring, men de, som icke uttagits till gruppchefsutbildning, rycka ut efter nio månaders tjänstgöring, medan de, som uttagits till gruppchefer, fullgöra elva månaders tjänstgöring och således rycka ut samtidigt med huvud-

delen av årsklassen. En på detta sätt verkställd uttagning blir visserligen icke fullt så noggrann som den som värnpliktskommittén föreslagit, men erfarenheterna från inskrivningsförrättningarna ha dock visat att man härvidlag icke behöver räkna med något större fel, utan kanske endast cirka tio procent.

Detta system är för övrigt ingalunda något nytt för vår armé. Sådan uttagning förekom, såsom herr statsrådet känner till bättre än jag, under den tid, då 1925 och 1936 års härordningar gällde. Under denna tid uttogos nämligen underbefäl och fackmän, vilka då hade längre tid än övriga värnpliktiga, på detta sätt, och resultatet måste i stort sett betraktas såsom tillfredsställande. Huvudsaken är att komma till ett positivt resultat. Om man icke kan få det allra bästa, får man försöka få det näst bästa.

När herr statsrådet hänvisade till herr Lindholms uppdrag att söka utreda de tekniska förutsättningarna för uttagning i en eller annan form till förlängd tjänstgöring av de värnpliktiga som inskrivits i höst, vill jag uttala den förhoppningen, att detta får tolkas så, att herr statsrådet har ett intresse för att denna fråga kanske till en början kan lösas genom provisoriska bestämmelser men att dessa så snart som möjligt skola ersättas genom en slutgiltig ändring i värnpliktslagen.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få framföra mitt tack till herr statsrådet.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. militära övningsmarscher inom nationalparkerna.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet Vougt hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara jämväl herr Osvalds interpellation angående militära övningsmarscher inom nationalparkerna. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till

Ang. militära övningsmarscher inom nationalparkerna.

kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga C fogat vid detta protokoll. Herr statsrådet VOUGT erhöll nu ordet och lämnade en kort sammanfattning av svaret.

Herr OSVALD: Herr talman! Jag ber först att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra ett tack för det svar, som han nu har lämnat på min interpellation.

Herr statsrådet säger att den tid, som stått till hans förfogande, varit alltför kort för att han skulle ha kunnat framskaffa erforderligt material för att kunna bedöma frågan i hela dess vidd, men att han har för avsikt att skaffa fram detta material snarast möjligt och sedermera lämna svar på min fråga vid nästa års riksdag. Detta ger mig anledning, herr talman, att dels beklaga att min interpellation icke framställdes tidigare och dels uttala min tillfredsställelse med herr statsrådets beredvillighet att utreda denna fråga. Då herr statsrådet nu också har ställt i utsikt att kunna lämna ett svar på min fråga vid nästa års riksdag, ber jag att få betrakta detta uttalande som en anmodan till mig att återkomma med interpellationen vid nästa års riksdag. Jag behöver därför, herr talman, i dag egentligen inte ingå på själva sakfrågan, men jag kan ändå inte underlåta att göra ett par kommentarer till de uttalanden, som herr statsrådet har gjort.

Då det i statsrådets svar bl. a. säges, att jag skulle ha framhållit, att en övningsmarsch av här ifrågavarande karaktär kan genomföras utan åsidosättande av bestämmelserna i 1909 års lag om nationalparker, vill jag erinra om att jag i min interpellation framhöll, att anordnandet av övningsmarscher av detta slag icke strider mot lagens bokstav, men väl mot dess syfte. Anledningen till att lagen är skriven så, att militära marscher av detta slag genom nationalparkerna

icke strida mot lagens bokstav, är helt enkelt den, föreställer jag mig, att de, som skrevo lagen, aldrig tänkte sig att man skulle kunna sätta i fråga att nationalparkerna över huvud taget skulle användas för militära övningsmarscher.

Herr statsrådet uttalar också, att det är möjligt att vissa dispenser från lagens förbud äro erforderliga, om en övning skall kunna bedrivas på ändamålsenligt sätt. Jag måste säga att detta inte bara är möjligt, utan att erfarenheten redan har visat, att det är absolut nödvändigt att lämna dispens för att man skall kunna genomföra marscher under fullt fältmässiga förhållanden. Trots att det hade lämnats vissa dispenser för marschen genom Sarek och Stora Sjöfallet, kunde denna marsch ändå inte genomföras under fullt fältmässiga former. I lagen står dock att dispens endast kan givas, om det föreligger synnerliga skäl därtill. Med den stora utsträckning som den svenska fjällvärlden har, torde det vara ganska svårt att finna några skäl för att lägga en marsch just genom en nationalpark.

Herr talman! Jag ber att ännu en gång få uttala mitt tack till herr statsrådet för det svar, som han lämnat på min interpellation, och för att vi på detta sätt kunna återkomma till denna fråga vid nästa års riksdag.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Anmälades och bordlades andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 12.06 på dagen.

In fidem
Eric Carlén.

Bilaga A till första kammarens prot. 8/12 1949.

Till mig ha interpellationer riktats, i första kammaren av herr Wehtje och i andra kammaren av herr Ohlin, rörande de åtgärder, som på svensk sida genomförts eller komma att genomföras för att frigöra handeln mellan de länder, som tillhöra organisationen för ekonomiskt samarbete i Europa, den s. k. Marshallorganisationen. Herr Wehtje har dessutom velat veta, varför icke näringslivets organisationer blivit hörda när det gällt att upprätta förslag till s. k. frilista.

Det torde vara lämpligt att, innan jag går in på de nu närmast aktuella frågorna, lämna en kort återblick över de överläggningar och beslut, som i dessa spörsmål ägt rum inom samarbetsorganisationen i Paris och som utgöra bakgrunden till de senaste månadernas utveckling.

Vid ett på svenskt initiativ tillkommet möte i början av augusti mellan cheferna för handelsavdelningarna i deltagarländernas utrikesdepartement utarbetades vissa förslag med syfte att åstadkomma en friare handel länderna emellan. Dessa förslag, som sedermera godkändes av organisationens råd, innehöll rekommendationer åt länderna att dels i största möjliga utsträckning upphäva kvantitativa importrestriktioner genom olika varors uppförande på frilista dels också införa s. k. globalkvoter såsom ersättning för bilaterala kontingenter. Enligt rådsbeslutet skulle länderna senast den 1 oktober underrätta organisationen, för vilka varor från övriga deltagarländer man upphävt kvantitativa importrestriktioner eller infört globalkvoter och beträffande vilka varor man vore beredd att, eventuellt efter förhandling, i en nära framtid skrida till dylika åtgärder. Förslaget rörande globalkvotssystemet framfördes från svenskt håll och stöddes bl. a. av Danmark och Norge. I rådsbeslutet gjordes en allmän reservation för det fall att

åtgärderna skulle visa sig medföra risk för guld- eller dollarbetalning.

Som en följd av detta rådsbeslut har för Sveriges vidkommande beslutats att från och med den 1 november i år tillåta fri import från flertalet Marshalländer av varor, upptagna i en särskild frilista. Därjämte har man förklarat sig eftersträva att införa globalkvoter för ett flertal varuslag, upptagna i en annan lista. Slutligen upprättades två villkorliga listor, en upptagande varor, som man förklarade sig beredd upptaga på frilista, om motsvarande förmåner i andra länder bereddes svenska exportvaror, och en upptagande varor, beträffande vilka man förklarade sig beredd att efter förhandlingar införa globalkvoter. De beslutade lättnaderna gälla import från samtliga Marshalländer utom Schweiz, Belgien och Västtyskland. Dessa tre länder har man i Sverige liksom i flertalet övriga länder av valutaskäl sett sig nödsakad att tills vidare utesluta från importlättnaderna. Å andra sidan har det, med hänsyn bl. a. till vårt lands pundbehållning, ansetts lämpligt och önskvärt att medtaga samtliga länder med pundvaluta, oberoende av om de tillhöra Marshallgruppen. Sammanlagt representera de varor, som upptagits på de fyra listorna, för de berörda ländernas vidkommande ett svenskt importvärde år 1948 om knappt 1 000 milj. kr. eller drygt 40 % av importen från dessa länder. Av beloppet falla ca 250 milj. kr., eller 10 % av importen, på ovillkorlig frilista, ca 240 milj. på villkorlig frilista, 200 milj. kr. på den ovillkorliga globalkvotslistan och drygt 300 milj. kronor på den villkorliga globalkvotslistan. Efter förhandlingar med Italien har den ovillkorliga frilistan från och med den 1 december utökats med ytterligare en del varor, för vilka importvärdet för berörda länder år 1948 uppgick till ca 75 milj. kr. Sammanlagt representerar frilistan i dess

nu gällande skick omkring 13 % av den svenska importen från de ifrågakvarande staterna.

Att varor upptagits på frilista innebär i detta fall att våra myndigheter skola vara förpliktade utfärda importlicenser utan begränsning och utan saklig prövning. Det har av flera skäl ej varit möjligt slopa det formella kravet på importlicens. Det skulle nämligen ur administrativ synpunkt ställa sig svårt att för en och samma vara tillåta import från vissa länder utan licens, medan för import från andra länder (icke-Marshallländer) licens erfordrades. Dessutom äga myndigheterna vid bibehållet licenstagande möjlighet att direkt följa utvecklingen av importen av fria varor, så att i undantagsfall erforderliga åtgärder i restriktiv riktning i god tid kunna vidtagas.

Med hänsyn till den begränsade tid, som stod till förfogande, var det icke möjligt att i denna första omgång hinna med en fullständig genomgång av hela varuområdet. Man utgick också från att de åtgärder, som genomfördes den 1 november, skulle kompletteras allteftersom en noggrannare utredning medhunnas.

Emellertid har utvecklingen som bekant kommit att följa delvis andra banor än dem man räknat med under den hittills berörda första perioden. Vid det rådsmöte i Marshallorganisationen, som omkring månadsskiftet oktober—november ägde rum i Paris, framkommo nya och vittomfattande förslag. Det mest betydelsefulla av dessa framfördes från engelskt håll och gick ut på att varje deltagarland skulle avskaffa kvantitativa importrestriktioner för minst 50 % av sin införsel från övriga deltagarländer. Detta förslag lades sedermera till grund för ett rådsbeslut av i huvudsak följande innehåll. Senast den 15 december skola deltagarländerna besluta om avskaffande av kvantitativa importrestriktioner för minst 50 % av totalimporten från andra deltagarländer, räknade som en samlad grupp. Härvid skall dock bortses från import i statlig och jämförlig regi. Beräkningen av 50 % = kvantiteten skall ske för de tre varugrupperna livsmedel, råvaror och färdigvaror var för sig. För att vinna den erforderliga anslutningen

till resolutionsförslaget visade det sig nödvändigt att medta en undantagsklausul, som innebär att deltagarland, som med hänsyn till sin ekonomiska och finansiella situation icke anser sig i stånd att helt följa regeln, skall kunna göra avsteg därifrån mot skyldighet att redovisa orsakerna för organisationen. Liksom enligt tidigare beslut finns alltså möjlighet för ett land att undantaga importen från visst eller vissa andra länder från åtgärdernas tillämplighet. Rådsbeslutet biträdades av den svenske utrikesministern med förbehåll för regeringens godkännande. Från svensk sida har därefter ett sådant godkännande lämnats, men man har samtidigt förutskickat att det beträffande färdigvarorna — med hänsyn till sådana speciella omständigheter som anges i undantagsklausulen — förmodligen icke blir möjligt att helt följa 50 %-regeln. I det svenska svaret har vidare uppmärksamheten fästs på att man i några länder har dubbla prisnivåer på vissa särskilt viktiga varor — en för hemmamarknaden och en för exporten — och att detta förhållande kan få ogynnsamma återverkningar, då andra länder under den nya friare ordningen skola konkurrera med industrier i land med lägre inre prisnivå.

Genom det nu nämnda beslutet har globalkvotssystemet kommit att träda i bakgrunden. Möjlighet torde visserligen alltså föreligga att tillämpa detta system, men härtill tas icke hänsyn vid avgörandet, huruvida 50 %-regeln iakttagits.

Vår totalinförsel från övriga Marshallländer uppgick år 1948, som skall vara basår vid beräkningarna, till ca 2 750 milj. kr. eller ca 55 % av hela vår införsel detta år. Från beloppet skola i detta sammanhang avdragas ca 190 milj. kr., som avse statlig och därmed jämförlig import. Med utgångspunkt från dessa tal skulle 50 %-regeln totalt gälla en import 1948 på ca 1 280 milj. kr. Emellertid skall som nämnts enligt rådsbeslutet uträkningen ske i tre grupper, särskilt för livsmedel, särskilt för råvaror och särskilt för färdigvaror. För livsmedel uppgick den icke statliga importen 1948 till ca 184 milj. kr., och fri-

listan bör här sålunda täcka 92 milj. kr. Motsvarande tal äro för råvaror 704 resp. 352 milj. kr. och för färdigvaror 1 670 resp. 835 milj. kr. Att dessa tal icke äro desamma som tidigare uppgivits i dessa sammanhang beror bl. a. på förskjutningar mellan de olika huvudgrupperna, orsakade av nya upplysningar från Parisorganisationen.

I fråga om *livsmedel* täcker den redan gällande frilistan ett importvärde på inemot 18 milj. kr. Här räknas med att nå något över erforderliga 92 milj. kr. Bland varor som i andra omgången tillkomma må nämnas tarmar, blomsterlökar, torkad frukt och kakaoböner, kakaopulver och kakaosmör. Svensk importpolitik på detta område präglas ju i mycket hög grad av hänsyn till jordbruksregleringen, något som medför att urvalet av de varor som skola frilistas i ej ringa mån måst ske bland livsmedel av mindre vikt för landets försörjning.

Den totala importen av *råvaror* från Marshalländerna uppgick, som jag nyss nämnde, år 1948 till 704 milj. kr., och frigörelsen av importen borde sålunda avse ett värde av minst 352 milj. kr. Därvid har dock icke medräknats det varmvalsade järnet, som enligt en preliminär uppgift från samarbetsorganisationen bör föras till råvarorna. Från svensk sida har man hävdatt att denna vara i stället skall inräknas bland färdigvarorna, och så har även skett vid det svenska utredningsarbetet.

Redan tidigare ha råvaror frigivits, som representera ett importvärde av 166 milj. kr. Det har glädjande nog visat sig möjligt att här gå rätt långt, och man hyser förhoppningar om att kunna friställa något över 73 % av hela importen från berörda länder eller varor, som representera ett värde av omkring 515 milj. kr. De största posterna utgöras av kol, bensin och brännolja, vilka tillsammans svara för ett importvärde på omkring 230 milj. kr. Vidare må nämnas tackjärn, en del metaller och kemiska råvaror samt ull. Jag hade hoppats, att det skulle visa sig möjligt att även frigiva importen av koks, vilken 1948 uppgick till ca 125 milj. kr., men av olika skäl, som sammanhånga bl. a.

med den beslutade subventioneringen, statens prisfallsgaranti gentemot lagerhandeln och prisutjämningen för åstadkommande av enhetligt pris, har detta stött på svårigheter, som ej för ögonblicket kunnat övervinnas.

De tal, som jag nyss nämnde i fråga om *färdigvaror*, voro för den totala enskilda importen 1 670 milj. kr. och för 50 %-regeln 835 milj. kr. Gällande frilista upptager färdigvaror motsvarande ca 170 milj. kr. De hittills föreliggande preliminära utredningsresultaten tyda på att vi även beträffande denna grupp skulle kunna frigöra importen i ungefär önskad omfattning. Jag vågar i varje fall räkna med att man icke skall behöva åberopa vår tidigare anmälda reservation på denna punkt. Den tveksamhet, som här gör sig särskilt gällande, hänför sig i främsta rummet till risken av alltför betydande importökningar vid fri import. En vägledande synpunkt vid varuurlvalet har därför varit att tills vidare utesluta sådana varor, beträffande vilka en ur synpunkten av vårt betalningsläge bekvämlig importökning anses sannolik. I övrigt har man främst eftersträvat att lösgöra importen av försörjningsviktiga varor.

Det värdemässigt sett största varuområdet, som man nu tänkt frigiva, är textilområdet. Sammanlagt skulle på detta område — utöver de industrigarner som redan äro fria — ytterligare frigivas import, svarande mot ett värde 1948 av över 250 milj. kr. Sammanlagt skulle värdet av den frigivna textilimporten härigenom täcka över $\frac{1}{3}$ av den enligt 50 %-regeln erforderliga summan. De ur importsynpunkt största posterna avse garnar, cellulls- och bomullsvävnader, s. k. tops och konfektion. På maskin- och verkstadsområdet skulle vidare importen i denna omgång släppas fri i en utsträckning som svarar mot ett importvärde 1948 om ca 120 milj. kr. Av elektrisk material må nämnas generatorer, motorer och transformatorer samt jordkabel, vilka poster tillhoppa svara mot ett värde av 47 milj. kr. På det kemiska området kan frigörelsen drivas mycket långt och torde komma att täcka praktiskt taget hela importen av kemiska

färdigvaror. Nu skulle för frigivning tillkomma ca 45 milj. kr. Det förtjänar i övrigt nämnas, att hela pappers- och pappområdet torde komma att friges, utan att detta väntas leda till nämnvärd ökad betalningslastning. Ett särskilt intresse erbjuder järn- och stålområdet. På frilistan torde komma att medtagas kallvalsat järn och smidda rör, som 1948 importerades för ca 36 milj. kr. Som nyss nämnts har inför organisationen i Paris från svensk sida hävdats att till färdigvarorna borde räknas även det varmvalsade järnet. Importvärdet härför år 1948 uppgick till ca 170 milj. kr. Då vi äro beredda att uppföra detta på frilistan, skulle totalt sett praktiskt taget hela järn- och stålområdet frigivas.

Med denna utgångspunkt beträffande varmvalsat järn skulle frilistan för färdigvaror omfatta varor till ett värde av 925 milj. kr. eller ca 55 % av importen. Räknar man icke med det varmvalsade järnet, blir frilistans totalsumma 755 milj. kr. Detta motsvarar 50 % av importen, varvid dock frilistan för råvaror ökas med motsvarande belopp.

De nu lämnade uppgifterna ge vid handen, att vi skulle kunna frige import till ett totalt värde enligt 1948 års statistik av 1 525—1 550 milj. kr., vilket motsvarar något över 30 % av vår totalinförsel från alla länder detta år och närmare 60 % av importen från Marshallländerna. Inom samtliga angivna varukategorier skulle vi nå 50 %-regeln och beträffande råvarorna betydligt däröver.

De utredningar, på vilka den nyss lämnade redogörelsen grundar sig, ha verkställts av handelskommissionen i samarbete med försörjningskommissionerna. I det uppdrag, som lämnats utredningsorganen, ha dessa anmodats att ta kontakt med näringslivets organisationer på olika berörda områden. Något skriftligt remissförfarande till näringslivets organisationer har däremot icke medhunnits. Utredningsarbetet har dock bedrivits i intimt samarbete med dessa organisationer och näringslivet i övrigt. På grund av den publicitet, som getts åt diskussionerna i Paris, har också från näringslivets egen sida kontakt tagits

med utredningsorganen i olika uppkomna spörsmål. Den direkta medverkan från näringslivets sida, som på detta sätt ägt rum, synes mig ha varit betydligt värdefullare än en brådskande formell remissprocedur och har givit bättre möjlighet för handel och industri att effektivt göra sina synpunkter gällande. Det må slutligen framhållas, att såväl försörjningskommissionerna som handelskommissionen bland sina medlemmar äga representativa företrädare för näringslivet. De insatser som näringslivets män på olika vägar gjort i utredningsarbetet ha i hög grad underlättat den svåra uppgift, som myndigheterna här haft att på kort tid fullgöra.

Den strävan till handels frigörelse, som ligger till grund för de nu berörda åtgärderna, är ägnad att vinna en helhjärtad anslutning från svensk sida. Både för de europeiska ländernas handel i stort och ur de enskilda staternas synvinkel måste det anses högeligen önskvärt, att restriktionerna i utrikeshandeln så långt möjligt avlägsnas. Uppenbarligen är det icke för den skull säkert att de enligt Parisbeslutet vidtagna åtgärderna på varje punkt skola visa sig nyttiga och väl avvägda med hänsyn till det enskilda landets intressen. Hur det härvidlag för Sveriges del kommer att te sig kan naturligtvis i åtskilliga fall bli beroende av utformningen av motsvarande åtgärder i länder, med vilka vi ha ett livligare handelsutbyte. Det har icke varit möjligt att i större utsträckning göra vårt ställningstagande avhängigt av andra staters beslut. Frånsett tidsfaktorn torde det heller icke överensstämma med Parisbeslutets anda att mera allmänt kräva ömsesidighet i förhållandet mellan två enskilda länder. Detta bör inte utesluta att förhandlingar eller påpekanden kunna tänkas i samband med förslagens överlämnande till Parisorganisationen. I några fall, där genomförandet av en frilistning uppenbarligen betingar en viss reciprocitet och sådan ömsesidighet efter allt att döma ej kommer att uppnås, har man vinnlagt sig om särskild varsamhet.

Jag har för kort tid sedan varit i till-

fälle att i ett interpellationssvar framhålla, att importregleringen icke bör tjäna protektionistiska syften. Härvid omnämnde jag emellertid också att särskilda hänsyn måste tagas i fråga om importvaror, berörda av jordbruksregleringen. Vad jag sålunda anfört äger tillämpning även i det nu aktuella sammanhanget. Vad jordbruksområdet beträffar har det anmärkta förbehållet, som jag tidigare antytt, lett till att frigörelse av import inom gruppen livsmedel delvis kommit att avse ur försörjningssynpunkt mindre angelägna varor, medan andra och kanske viktigare livsmedel hållits utanför. Det har emellertid ansetts angeläget att också på andra områden än jordbrukets göra övergången till normala handelsförhållanden så smidig som möjligt och undvika onödiga störningar i produktion och sysselsättning. Detta gäller exempelvis avsnitt, där man under en övergångstid skulle kunna befara en otillbörligt hård konkurrens, betingad av förhållanden, över vilka den inhemska industrien icke kan råda. Ett gott exempel utgöra härvid varuområden, där exportörerna i andra stater kunna utnyttja en lägre inre prissättning på vissa råvaror, för vilka tillverkarna i vårt land måste betala ett högre importpris. Dessa förbehåll

rubba dock icke grundprincipen, att handelns frigörelse ej får hindras av otillbörliga skyddsönskemål. Jag har glädjande nog för några dagar sedan mottagit en deklaration i denna fråga från industriens huvudorganisation, som helt ansluter sig till de principer, vilka av mig följts.

Vilka omedelbara resultat som vi kunna vänta i anledning av den gemensamma aktionen för handelns frigörelse, är ännu svårt att överblicka. För Sverige uppstår i första hand frågan om vår betalningsförmåga kommer att visa sig tillräcklig för att täcka den ökade import, som självfallet i många fall är att förutse. Vid bedömandet av riskerna härutinnan bör man dock ta i betraktande att behovstäckningen i vårt land numera i allmänhet är så pass god att frigivandet av importen säkerligen ej kommer att leda till så stor importökning som tidigare hade kunnat väntas. En betydelsefull omständighet är vidare hur priserna för vår export och import komma att stabilisera sig efter devalveringen. Jag vill dock ge uttryck för den förhoppningen att våra exportintäkter skola visa sig tillräckliga icke blott för att betala den import, som vi ikläda oss genom de nu berörda åtgärderna, utan även för ett fortsättande på vägen mot friare handel.

Bilaga B till första kammarens prot. 8/12 1949.

I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Lundgren till mig riktat följande frågor:

1. Vilka direktiv äro utfärdade för den utredning, som inom försvarsdepartementet verkställs av riksdagsman Lindholm och majoren Brandberg?
2. Vad är anledningen till att statsrådet vid remissen av 1948 års värnpliktskommittés betänkande begärt utlåtande över betänkandet utom

såvitt avser frågorna om uttagning och utbildning av värnpliktigt underbefäl (gruppchefer)?

3. Är det enligt statsrådets direktiv som centrala värnpliktsbyrån givit det av statsrådet åberopade löftet till de värnpliktiga som inskrivits innevarande höst eller om så icke skulle vara fallet har herr statsrådet ägt kännedom om att inskrivningsmyndigheterna skulle giva ett sådant löfte?

Som interpellanten erinrat har frågan om utbildningen av gruppchefer vid armén ådragit sig stor uppmärksamhet. Skilda meningar ha därvid gjort sig gällande i fråga om nödvändigheten av en förläggning av första tjänstgöringen för gruppchefernas del. Viss tvekan har även förefunnits huruvida en förlängd tjänstgöring skall förläggas före tidpunkten för inryckningen av de värnpliktiga i allmänhet eller efter det dessa avslutat sin tjänstgöring.

Det betänkande som för kort tid sedan framlades av 1948 års värnpliktskommitté är i fråga om utbildningstiden för gruppcheferna icke enhälligt. Fyra ledamöter ha givit sitt stöd åt förslaget om en förlängning, medan två reserverat sig däremot. Såsom interpellanten själv framhållit är värnpliktskommitténs förslag avgivet i augusti 1949; betänkandet kunde emellertid på grund av dröjsmål vid tryckningen icke överlämnas och offentliggöras förrän i mitten av oktober.

På grund av den splittring som präglar värnpliktskommitténs förslag och med hänsyn till den behandling frågan om gruppchefsutbildningens längd rönt vid 1949 års riksdag har jag ansett detta spörsmål böra bli föremål för ytterligare undersökningar.

Det nu anförda kan av den ärade interpellanten betraktas som en förklaring till att riksdagsman Lindholm anmodades biträda inom departementet med utredning rörande värnpliktsutbildningen och att han anmodades redan några dagar innan betänkandet blivit offentligt. Interpellanten kan häri även se ett uttryck för en önskan från min sida att den fortsatta utredningen skulle kunna bedrivas med all önskvärd snabbhet. Majoren Brandberg har utsetts att biträda riksdagsman Lindholm efter inlämtande av underhandsförslag från chefen för armén.

Som ofta är fallet då ett departements arbetskrafter tillfälligt förstärkas för behandlingen av viss fråga utformades inga skriftliga direktiv för riksdagsman Lindholm. Hans uppdrag angavs emellertid muntligen så att frågan om gruppchefsutbildningen borde ytterligare utredas, närmast med tanke på möjlighe-

ten att åstadkomma större effektivitet vid utbildningen av gruppcheferna genom att bedriva denna utbildning avskild från den övriga rekrytklassen för längre eller kortare tid. Därvid borde närmare upplysningar lämpligen inhämtas rörande de senaste erfarenheterna beträffande pågående gruppchefsutbildning. Något visst antal månader för gruppchefsutbildningens längd uppställdes icke som ram för Lindholms uppdrag.

Den omständigheten att jag ansett ytterligare undersökningar beträffande gruppchefsutbildningen erforderliga var i och för sig ett skäl att undantaga detta avsnitt då värnpliktskommitténs förslag utställdes på remiss. Då uppdraget lämnades till Lindholm förutsattes emellertid att de ytterligare utredningarna borde vara färdiga i så god tid att remissyttrandena i ämnet hunne inhämtas i tillräckligt god tid för att möjliggöra ett förslag i samband med den planerade värnpliktspropositionen till nästa års riksdag.

Majoriteten av värnpliktskommittén har förordat två månaders förlängning av gruppchefsutbildningen med inryckning före de värnpliktiga i allmänhet. Vidare föreslås att uttagningen sker redan vid inskrivningen och icke som nu under tjänstgöringen. Det har tidigare vid riksdagsbehandlingen av värnpliktskommitténs förslag om provisorisk förlängning av gruppchefsutbildningen framhållits, att en övergång till det av majoriteten nu förordade definitiva systemet icke kunde ske förrän 1951. I själva verket kan så ej ske förrän 1952, under vilket år flertalet av dem som inskrivas vid nästa inskrivningsförrättning inrycka till tjänstgöring. Detta således alldeles oberoende av det av interpellanten åberopade »löftet» till de hösten 1949 inskrivna värnpliktiga. Detta löfte utesluter däremot möjligheten av att ålägga dem som inskrevos hösten 1949 förlängd tjänstgöringsskyldighet. Av dessa värnpliktiga inrycka ett fåtal 1950 och flertalet 1951. Härom må följande framhållas.

Vid inskrivningarna anordnades inskrivningsprov i enlighet med en av

centrala värnpliktsbyrån utarbetad instruktion (instruktion för provledare). Valda delar av denna instruktion uppläsa för de värnpliktiga omedelbart före provens påbörjande. Bland annat meddelas då, att »den som maskar i provet får varken kortare eller lindrigare tjänstgöring utan riskerar i stället att få en sämre placering, som han uteslutande har sig själv att tacka för». Jag vill vidare framhålla att värnpliktsbyrån — med anledning av vissa uppgifter i pressen sommaren 1948 att värnpliktskommittén avsåge föreslå uttagning till befälsutbildning redan vid inskrivningen med ledning av inskrivningsprovet — strax före höstinskrivningarna utfärdade en skrivelse, däri det särskilt påpekades att uttagning till förlängd tjänstgöring grundades på under tjänstgöringen ådagalagd lämplighet.

Om vad sålunda förekommit erhöll jag kännedom först i samband med de undersökningar som Lindholm vid fullgörandet av sitt uppdrag vidtog i syfte att utröna de tekniska förutsättningarna för uttagning i en eller annan form till förlängd tjänstgöring av dem som inskrivits i höst.

Jag vill här icke underlåta att framhålla att centrala värnpliktsbyrån be-tecknat ett inkallande av dessa värnpliktiga till förlängd tjänstgöring med inryckning två månader före övriga värnpliktiga som »ett klart löftesbrott» och till yttermera visso ansett sig böra framhålla, att de konsekvenser ett »löftesbrott» kunde komma att medföra nog-samt borde beaktas.

För mig står det klart — och denna uppfattning kan jag icke rygga — att en ytterligt ödesdiger rubbning av förtroendet för statsmakternas utfästelser skulle inträffa om en uttagning till förlängd tjänstgöring nu skedde med ledning av de i år genomgångna inskrivningsproven. Det löftesbrott, som centrala värnpliktsbyrån varnat för, skulle framträda så mycket starkare som byrån detta år särskilt fäst uppmärksamheten vid att uttagning till förlängd tjänstgöring liksom hittills skulle grundas på under tjänstgöringen ådagalagd lämplighet. Det är skäl att antaga att detta i åtskilliga fall föranlett en vädjan till de värnpliktiga att icke »maska» vid besvarandet av proven.

Med anledning av interpellantens tredje fråga vill jag här endast uttala att instruktionen för provledare utarbetats inom centrala värnpliktsbyrån, som därvid utformat utfästelsen att inskrivningsproven ej påverka tjänstgöringens längd.

Jag vill slutligen framhålla att, då en övergång till den av värnpliktskommitténs majoritet förordade förlängda utbildningstiden kan ske först 1952, det måste anses så mycket mer motiverat att de inom departementet igångsatta undersökningarna rörande möjligheterna att effektivisera utbildningen fullföljas. Jag vill i detta sammanhang även betona angelägenheten av att de militära myndigheterna liksom hittills eftersträva att inom den nu tillmätta utbildningsramen åstadkomma bästa möjliga resultat.

Bilaga C till första kammarens prot. 8/12 1949.

I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Osvald till mig riktat en fråga, huruvida jag anser det lämpligt att militära övningsmarscher företagas inom nationalparkerna och, om så icke är fallet, huruvida jag har för avsikt vidtaga åtgärder för att förebygga en upprepning av företagen dylik övningsmarsch.

Såsom interpellanten framhållit kan en övningsmarsch av här ifrågavarande karaktär genomföras utan åsidosättande av bestämmelserna i 1909 års lag om nationalparker. Det är emellertid möjligt att vissa dispenser från lagens förbud äro erforderliga om en övning skall kunna bedrivas på ändamålsenligt sätt. I lagen har föreskrivits att dylika dispenser skola kunna beviljas om det ändamål som skall tillgodoses är förenligt med nationalparkens avsedda syfte eller om synnerliga skäl därtill föreligga.

Ytterst blir således frågan huruvida nationalparkerna skola undantagas från

militär övningsverksamhet beroende på en avvägning mellan de olika intressen som här stå emot varandra. Det har icke varit möjligt att på den korta tid som stått till buds erhålla underlag för att bedöma ett problem av den principiella räckvidd varom här är fråga. Det är emellertid min avsikt att snarast möjligt införskaffa materiel härutinnan från vederbörliga myndigheter och institutioner.

Jag kan sålunda för dagen icke lämna annat svar på interpellantens fråga än att jag är villig att ägna spörsmålet om nationalparkernas utnyttjande såsom militärt övningsområde all tillbörlig uppmärksamhet men att jag först i början av 1950 beräknar kunna taga ställning till detta problem.

Jag kan sålunda inte förrän under nästa riksdag i full omfattning lämna svar på de frågor som interpellanten önskat ställa under belysning.

Fredagen den 9 december.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Ang. materialanskaffningen för bostadsproduktionen.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet Sköld hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Carl Eric Ericssons interpellation angående materialanskaffningen för bostadsproduktionen. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga fogat vid detta protokoll. Herr statsrådet SKÖLD erhöll nu ordet och lämnade en kort sammanfattning av svaret.

Herr ERICSSON, CARL ERIC: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Sköld för att han besvarat den interpellation, som jag för några veckor sedan ställde till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet. Jag skall särskilt be att få tacka för att jag beretts tillfälle att ta del av svaret i så god tid i förväg — jag fick det redan tidigt i går eftermiddag — att jag noggrant kunnat studera innehållet i detsamma.

Bakgrunden till min interpellation baserar sig — vilket ju framgår av själva interpellationen — på den bostadsbrist, eller man kanske kan säga bostadsnöd, som för närvarande råder i vårt land. Det har ju visserligen i pressen under den sista tiden emellanåt synts blänkare om att denna bostadsbrist skulle ha gått tillbaka, men jag tror inte man haft någon kännning av det i det verkliga livet. En sådan tillbakagång finns i tidningarna, men inte i verkligheten.

Jag har vid min kontakt med människor i det praktiska livet fått den uppfattningen, att de som drabbas mest av denna bostadsbrist äro människor till-

hörande den lägre medelklassen och arbetarklassen. De som äro välsituerade och följaktligen ha tillgång på pengar ha ju i regel möjligheter att på ett eller annat sätt skaffa sig en bostad, liksom de fattigaste i samhället, vilka genom statens eller kommunens förmedling ju kunna beredas bostäder, hurudana de nu äro.

Jag vill nämna ett enda exempel för att illustrera den svåra situation, som för närvarande råder på bostadsmarknaden, ett exempel av de många, som jag har träffat på i min verksamhet. Det gäller två systrar, präktiga och duktiga människor, som äro anställda såsom kontorister i ett mig mycket närstående företag. De bo hos sina föräldrar, som ha en liten enrumslägenhet någonstans på Söder. En familj av den omfattningen kan ju nödtorftigt reda sig i en lägenhet av denna storlek, även om det är besvärligt. För något år sedan gifte sig den ena av dessa flickor, men de nygifta kunde inte få någon bostad, utan mannen måste flytta in i samma lilla våning. Efter någon tid fingo de ett barn. I denna enrumslägenhet bodde alltså två äldre, ett yngre par med barn och en ogift flicka. Denna flicka skulle för resten också gifte sig. Hon hade varit förlovad i flera år, men kunde på grund av omöjligheten att få bostad inte göra detta. Man förstår vad detta innebär för de människor som råka i denna situation. Ett sådant förhållande är ju inte enbart skadligt för de personer, som det drabbar, utan träffar djupt ner i samhället på många olika sätt. Det förhindrar familjebildning, och det bidrar till att skapa uppfattningar om vårt samhälle, som inte äro nyttiga för samhället och dess bestånd.

Mot denna bakgrund sett får man inte, anser jag, underlåta någonting för att undanröja orsakerna till detta missförhållande. Jag förstår mycket väl att det är svårt för dem som ha att dirigera denna verksamhet, och det är ju i sista

Ang. materialanskaffningen för bostadsproduktionen.

hand regeringen, som skall ordna med byggnadstillstånd och med licenser för anskaffande av byggnadsmaterial på ett tillfredsställande sätt i nuvarande läge. Men om licenserna för själva byggandet komma i otakt med licenserna för materialtilldelningen i övrigt, är det något fel. Det är det felet jag med denna interpellation velat påtala.

En fråga som jag särskilt fäst mig vid är — såsom statsrådet också omnämnt i sitt svar — frågan om tillgången på radiatorer. Dessa spela ju en mycket stor roll vid byggandet av ett hus. Jag tror man kan våga påståendet, att myndigheterna härvidlag inte iakttagit allt som bort iakttagas för att få en bättre takt i tillverkningen. Jag tycker nog också, när jag läst igenom statsrådets svar, att ingenting i detta svar jävar den uppfattningen. Statsrådets svar innehåller till största delen en förklaring över orsakerna till det rådande förhållandet, och uppgifterna i svaret äro givetvis riktiga och sanna, men jag har en känsla av att det inte innehåller hela sanningen. Det är för att ange vad jag grundar denna uppfattning på, som jag egentligen, herr talman, har begärt ordet.

Jag har här gjort upp en liten promemoria, som är baserad på uppgifter jag fått dels från byggmästare och dels från radiatorfabrikanter. Dessa senare äro ju parter i målet och ha följaktligen en ensidig uppfattning — det är jag fullt medveten om — men man kan nog inte lämna deras uppfattning å sido.

Det är påtagligt att tillgången på radiatorer i första hand är beroende på plåttilldelningen. Det framgår också av statsrådets svar. Svårigheterna att erhålla plåt började emellertid tidigare än vad statsrådet uppgivit. De började nämligen under kriget så tidigt som år 1942. År 1943 infördes genom industrikommissionens försorg en viss form av fördelning mellan de olika radiatorfabrikerna av den plåt, som var dessa fabriker tilldelad. Jag kanske i detta sammanhang bör nämna, att radiatorfabrikanterna äro organiserade i ett samorgan, som omsluter ungefär 85 procent av dem, medan 15 procent alltså stå

utanför. Under åren 1946 och 1947 fingo dessa radiatorfabriker sammanlagt en tilldelning av ungefär 2 000 ton plåt per månad. Därefter har det skett en successiv minskning i plåttilldelningen, beroende delvis på att man tillåtit en inhemsk fabrikation av plåtprodukter, som tidigare inte producerats i landet. Den eftersläpning beträffande radiatorerna, som blev en följd härav, har sedermera ökat under hand, till stort men för byggnadsproduktionen.

Man frågar sig vilka motiv som fått inverka hämmande på tillverkningen av en så viktig produkt som radiatorer. Det är ju dock så att när man bygger ett hus kan man mycket väl undvara exempelvis badkar, även om det är en utomordentligt nyttig och god sak, men man kan inte i ett land med vårt klimat bygga ett hus utan radiatorer, såvida man inte vill sätta in kakelugnar, men det gör man ju inte i ett modernt hus, där man avsett att ha centralvärme. Nu har man emellertid tillåtit, jag kanske skulle kunna säga uppmuntrat, en badkarstillverkning i relativt stor skala, vilket gjort att plåttilldelningen för radiatorstillverkning avsevärt minskat, ehuru plåten från början varit avsedd för sådan tillverkning. Detta förhållande är så mycket mera egendomligt som det enligt uppgift — jag kan inte säga detta av egen erfarenhet, men jag har siffrorna från såvitt jag förstår trovärdigt håll — numera har uppstått ett överskott i fråga om badkar av ungefärligen 10 000 stycken. Ändå är det en tilldelning för detta ändamål på ungefär 5 000 ton plåt. Samtidigt ha vi en kraftig eftersläpning, när det gäller tilldelningen av plåt för tillverkning av radiatorer, vilket haft till följd att man fått lov att stoppa byggen och avskeda folk, med alla de nackdelar som detta i olika avseenden för med sig.

En annan sak, som man kanske heller inte har tagit tillbörlig hänsyn till, är fabrikationen av pannor. Därvidlag var förhållandet detsamma under kriget. Man har på detta område legat ganska mycket efter. Nu är i stället förhållandet det motsatta, nämligen att man har ett överskott på pannor. Såvitt jag vet

Ang. materialanskaffningen för bostadsproduktionen.

och såvitt mina sagesmän känna till saken, har detta icke föranlett någon ändring i tilldelningen till pannfabrikerna.

Herr statsrådet nämnde såsom den kanske viktigaste anledningen till den uppkomna situationen, att man varit nödsakad att få till stånd en export av plåt. Jag kan ju inte bedöma vilket av dessa båda behov — om man alltså väger behovet av export mot behovet av bostadsbyggande — som är det mest angelägna att tillgodose. Det är aldeles klart att den som har hand om rikets finanser förstår den saken mycket bättre än vad vi utomstående göra, men det förefaller onekligen egendomligt, att man först exporterar plåt, som tidigare använts för detta speciella ändamål, och sedan sätter i gång med en import för samma ändamål. Det förefaller mig vara en opraktisk anordning, och jag vill ifrågasätta, om detta förfaringsätt från regeringens sida är riktigt och i överensstämmelse med de intressen, som man anser att regeringen har att företräda.

Jag förstår att statsrådet Sköld är upptagen på annat håll och snart måste lämna denna kammare, och därför skall jag i det följande endast uppehålla mig vid några punkter i statsrådets svar. Radiatortillverkarnas ringa intresse för att använda importerad plåt säges i interpellationssvaret bero på »att den svensktillverkade plåten betingat och fortfarande betingar ett lägre pris än den utländska plåten». Så är det nog inte — i varje fall göres detta gällande av radiatorfabrikerna. Prisskillnaden är visserligen en medverkande faktor, men den väsentliga anledningen till att man föredrar den svenska plåten är att den just när det gäller radiatortillverkningen är lämpligare än den utländska. Den belgiska plåten är hård och ganska dålig och spricker lätt, då den bearbetas i de pressar som användas vid framställningen av radiatorer. Det är i första hand av denna anledning man anser, att den svenska plåten helst borde reserveras för tillverkningen av radiatorer.

I slutet av interpellationssvaret lämnas en del uppgifter om utsikterna för radia-

tortillverkningen under tiden december 1949—mars 1950. Det säges, att fabriker-na fram till den 1 april 1950 böra kunna framställa »omkring 895 000 radiatorer». Behovet av färdiga radiatorer under samma tid anges till »omkring 850 000 m²», och jag förmodar att också den först nämnda uppgiften — 895 000 radiatorer — egentligen skall vara »895 000 m² radiatorer».

Statsrådets uppfattning, att den rådande eftersläpningen i fråga om radiatorleveranserna torde »kunna vara i stort sett inhämtad omkring den 1 april 1950», måste enligt radiatorfabrikanternas mening anses vara mycket optimistisk. Fabrikanterna ha ju vissa förutsättningar att bedöma situationen, och de räkna med att eftersläpningen i bästa fall skall kunna vara inhämtad i slutet av maj månad 1950.

Slutligen vill jag också i korthet nämna några siffror för att över huvud taget belysa produktionen av radiatorer i landet, något som bör ha sitt intresse då man ser på denna fråga. Den erforderliga produktionen anges till 1 500 000 m² radiatorer per år, och eftersläpningen är för närvarande 400 000 m², alltså omkring 25 procent. Eftersom 12,5 kg plåt åtgår för framställningen av en kvadratmeter radiator, kan eftersläpningen i fråga om plåtleveranserna uppskattas till 5 000 ton. Plåttilldelningen var under åren 1946 och 1947, såsom jag tidigare har nämnt, omkring 2 000 ton per månad, men minskades under år 1948 till 1 600 ton och under år 1949 till 1 300 ton per månad. Enligt uppgift, som radiatorfabrikanterna fått, skulle plåttilldelningen under nästa år komma att minskas till 500 ton per månad. I viss grad motverkas givetvis denna nedgång genom import. Statsrådets uppgifter om importen av belgisk radiatorplåt överensstämmer med de uppgifter jag har fått. För tiden till och med april månad 1950 beräknas denna import till ungefär 4 700 ton, och för tiden därefter har ställts i utsikt en import av ungefär 7 000 ton. Den månadsproduktion på ungefär 150 000 kvadratmeter, som man normalt behöver för att fylla behovet, är emellertid enligt ra-

Ang. materialanskaffningen för bostadsproduktionen.

diatorfabrikanternas uppfattning inte tryggad.

I slutet av sitt svar uttrycker statsrådet den förhoppningen, att de av regeringen vidtagna åtgärderna skola leda till att eftersläpningen bringas ur världen. Jag har ingen högre önskan än att den förhoppningen skall gå i uppfyllelse. Då fordras emellertid att man från vederbörande myndigheters sida försöker att i praktiken hålla, vad man här på papperet har lovat.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Herr Ericsson medgav ju, att han här i stort sett framförde radiatorfabrikanternas synpunkter. Man kan av detta dra den slutsatsen, att det bara var den ena sidan av saken som blev belyst i herr Ericssons anförande.

Jag tror inte det är rättvist att säga, att de statliga myndigheterna ensamma ha skulden till den rådande eftersläpningen i radiatorleveranserna.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att den inhemska produktionen av järnplåt för sådana här ändamål är mycket begränsad. Därför kunna vi inte reda oss med den inhemska produktionen, utan måste också importera plåt. Men då är det ju inte möjligt att tänka sig, att fabrikanterna inom ett område skulle få den förmånsställningen, att hela deras behov av plåt täcktes genom leveranser av svensk plåt. Även tillverkarna av värm radiatorer böra helt naturligt få ta sin anpart av den plåt, som måste importeras.

Anklagelsen, att myndigheterna ha medgivit en viss tillverkning av plåtbadkar, låter ju mycket bra, men jag vill säga att den tillverkningen icke har sådan storleksordning att den påverkar framställningen av radiatorer. När emellertid tilldelningen av svensk plåt för den tillverkningen på sin tid bestämdes, var det ju ännu svårare att förse de nybyggda lägenheterna med badkar än med radiatorer. Badrummen fingo ju stå utan badkar långa tider, medan däremot värmeanläggningarna kunde färdigställas i rätt tid. Det är därför ganska na-

turligt att man gjorde en ansträngning för att genom tillverkning av plåtbadkar så vitt möjligt minska bristen på badkar.

Jag måste för min del vidhålla, att orsakerna till att vi fått en ny eftersläpning i fråga om radiatorer och icke lyckats inhämta den gamla eftersläpningen äro att söka i svårigheterna vid uppgörandet av importprogrammet för år 1949. För att åstadkomma halans i utrikeshandeln måste importen minskas i hög grad. Vad beträffar importen av järn, ansågs det att minskningen borde vara ungefär 100 000 ton. Samtidigt gick man in för en minskning i produktionen av nya bostäder. Det var icke så få lägenheter som genom denna nedskärning slopades, och man räknade då givetvis med att också kunna minska plåttilldelningen till radiatorfabrikerna med en kvantitet, motsvarande bortfallet av lägenheter. Därvid lyckades man emellertid inte rätt beräkna, vid vilken tidpunkt lägenheterna skulle bli färdiga för inflyttning. Ett större antal lägenheter blevo färdiga för inflyttning tidigare än man hade räknat med, och följderna av detta har blivit att plåttilldelningen till radiatorfabrikerna visat sig otillräcklig. Beräkningar förelågo redan i slutet av förra året, och åtgärder voro faktiskt vidtagna för att eftersläpningen på detta område skulle vara inhämtad i början av sommaren 1949, men felbedömningen när det gällde tidpunkten för lägenheternas färdigställande har gjort att situationen blivit en annan.

Nu ha vi emellertid, såsom jag här har redogjort för, vidtagit nya åtgärder, som jag hoppas skola visa sig effektiva. Vi sträva efter att ge en tillräckligt stor plåttilldelning för att behovet av radiatorer skall kunna tillgodoses.

Herr ERICSSON, CARL ERIC: Herr talman! Det är en sak i herr statsrådets sista anförande, som ger mig anledning att säga några ord.

Herr statsrådet ansåg, att man inte kunde reservera den svenska plåten för tillverkning av ett visst slag, under det att annan tillverkning skulle hänvisas

Ang. materialanskaffningen för bostadsproduktionen.

till att använda utländsk plåt. Det avgörande för den frågan bör enligt min mening vara, i vilken utsträckning de olika konsumenterna för sin tillverkning äro beroende av att ha tillgång till den svenska plåten. Fabrikationen av plåtbadkar ställer ju inte sådana krav på plåtens kvalitet, som man måste uppställa i fråga om den plåt som skall pressas till radiatorer. Därför tycker jag nog att man har anledning att ge radiatorfabrikerna full tilldelning av svensk plåt, även om det skulle behöva ske på bekostnad av plåttilldelningen till andra konsumenter, som utan större svårigheter kunna använda utländsk plåt.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Justerades protokollet den 3 innevarande månad.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 397, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 398, till Konungen i anledning av

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 399, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för avlöningen av präster m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Föredrogs och bordlades ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 35.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial nr 187, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående samförläggning av Södra skånska infanteriregementet jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.30 eftermiddagen.

In fidem
Eric Carlén.

Bilaga till första kammarens prot. 9/12 1949.

Herr talman!

Med kammarens tillstånd har herr Carl Eric Ericsson frågat chefen för folkhushållningsdepartementet vilka åtgärder statsrådet ämnade vidtaga i syfte att förhindra onödiga förseningar i bostadsproduktionen på grund av materialbrist.

När jag nu i samråd med chefen för folkhushållningsdepartementet besvarar denna fråga får jag anföra följande.

Sedan kriget har under en följd av år en avsevärd brist på byggnadsmaterial gjort sig gällande, till följd av omständigheter som torde vara allmänt kända och som jag i varje fall inte här skall ingå på. Jag vill endast erinra om att denna knapphet på byggnadsmaterial, som framträtt i fråga om tegel, cement, armeringsjärn, rör och mycket annat, förorsakade en ökning av byggnadstiderna med en fördyring av byggnadskostnaderna som oundviklig följd. Det förtjänar i detta sammanhang nämnas att byggnadstiden för bostadslägenheter, som omedelbart efter kriget beräknades uppgå till omkring 8 månader, vid mitten av 1948 synes ha utgjort drygt 13 månader. Genom den skärpta byggnadsregleringen och den samtidigt ökade produktionen har på område efter område en sådan balans kunnat uppnås mellan tillgång på byggnadsmaterial och byggnadsproduktion, som gjort de flesta regleringar av användningen av byggnadsmaterial överflödiga. Härigenom ha byggnadstiderna på nytt kunnat minskas och utgjorde för bostadslägenheter vid det senaste halvårsskiftet enligt konjunkturinstitutets beräkningar omkring 10 månader. Såsom interpellanten särskilt framhållit äro förhållandena emellertid fortfarande otillfredsställande på ett område, nämligen i fråga om radiatorer. I anslutning härtill må påpekas att på den svenska marknaden förekommande radiatorer i huvudsak utgöras av svensktillverkade plåtra-

diatorer. För möjliggörande av reparation och underhåll å äldre ångvärmeanläggningar förekommer en ringa import av gjutna radiatordelar från Frankrike. Gjutna radiatorer äro numera icke föremål för tillverkning inom landet.

Då behovet av plåtradiatorer under år 1945 visade sig avsevärt överstiga tillgången, d. v. s. dåvarande inhemska produktion, infördes en särskild anordning med förtursrättsbevis. Denna anordning innebär, att industrikommissionen å de licenser, som berättiga till inköp av radiatorer, anger den tidpunkt, då leverans bör ske. Radiatorfabrikerna måste fullgöra sina leveranser i den turordning industrikommissionen bestämt. Den av kommissionen föreskrivna leveranstiden har knutits till den i byggnadstillståndet för byggnaden angivna tidpunkten för inflyttningsdagen. I verkligheten ha emellertid radiatorfabrikerna icke kunnat verkställa leveranserna till den av kommissionen förutsatta tiden, d. v. s. inflyttningsdagen, utan en viss eftersläpning har hela tiden förekommit. Under år 1947 var denna eftersläpning drygt 4 månader. Under påföljande år, då produktionen i stort sett nådde samma omfattning som 1947, minskade kommissionens licensgivning, så att en återhämtning i fråga om eftersläpningen av leveranserna inträdde.

Uteslutet är inte att förfaringssättet vid ansökan om tilldelning av radiatorer före den 1 januari 1949 kan ha bidragit till den bristande balansen mellan tillgång och efterfrågan på denna förnödenhet. Framställning om radiatorlicens ingavs nämligen före nyssnämnda datum till industrikommissionen, och även om denna framställning åtföljdes av avskrif- ter av till arbetsmarknadsmyndigheterna ingivna ansökningshandlingar om byggnadstillstånd fanns ingen garanti för att radiatortilldelning i de enskilda fallen alltid skedde till verkligen igång-

satta byggnadsprojekt eller till byggnadsföretag av den omfattning som byggnadstillståndet avsåg. Från och med 1949 upptas emellertid ansökningar om radiatorlicens till behandling av industrikommissionen först sedan vederbörande länsarbetsnämnd med anteckning om tidpunkt för igångsättning vidarebefordrat handlingarna till kommissionen. I samband med denna omläggning hade man vid årsskiftet berättigad anledning att antaga att balans mellan tillgång och efterfrågan på radiatorer skulle vara uppnådd under senare delen av 1949.

Att eftersläpningen emellertid inte helt kunde inhämtas och under vissa månader under sensommaren och hösten t. o. m. visat en tendens att stiga på nytt sammanhänger med följande särskilda omständigheter, varom delvis industrikommissionen under hand lämnat uppgift.

Tillgången inom landet av såväl svensktillverkad som importerad tunnplåt av handelsjärns kvalitet, vilken är utgångsmaterialet för radiatorerna, uppgick under år 1948 till totalt 111 200 ton, varav 90 100 ton för avsalu svensktillverkad och 21 100 importerad. I samband med ansträngningarna att öka landets export ha leveranserna till exportindustrien av bland annat tunnplåt fått en större omfattning än tidigare. Den begränsning av importen, som blev nödvändig för att skapa balans i vår utrikeshandel, kom också i större utsträckning än man ursprungligen haft anledning att räkna med att gå ut över järnvaror och i viss mån plåt. Strävandena att öka exporten och den nödvungna importnedsänkningen ha sålunda medfört, att vissa förseningar i leveranserna av tunnplåt kommit att uppstå.

Härtill kommer att tillverkarna av radiatorer varken under detta eller föregående år ha visat något intresse för att i sin tillverkning använda importerad plåt ens i den omfattning importplanerna skulle tillåtit. Skälen till denna inställning hos radiatortillverkarna torde vara, att den svensktillverkade plåten betingat och fortfarande betingar ett lägre pris än den utländska plåten.

Att ett större antal bostadslägenheter under 1949 närmast sig inflyttningsstadiet

bl. a. till följd av tidigare igångsättning och kortare byggnadstid, än man ursprungligen ansåg sig böra räkna med, kan slutligen nämnas som en ytterligare förklaringsgrund till den under de senaste månaderna i viss mån skärpta bristen på radiatorer.

I det läge, som sålunda uppkommit, uppmanade industrikommissionen under förra hälften av augusti månad radiatortillverkarna att i sin produktion använda jämväl importerad plåt. För att tillverka radiatorer i en utsträckning, som svarade mot dåvarande eftersläpning i leveranserna, erfordrades ca 3 000 ton radiatorplåt. Kommissionen utfäste sig att genom tillstyrkan till ansökningar om importlicens för dylik plåt till en kvantitet om 3 500 ton medverka till att import skulle kunna komma till stånd. Beträffande prisfrågan kan nämnas, att, efter den i Belgien från och med tredje kvartalet 1949 företagna prissänkningen å järn och stål, det dåvarande belgiska priset å för denna tillverkning lämplig plåt torde ha överstigit det svenska med endast 3 å 4 öre per kg. Då de svenska tillverkarna av radiatorer, såsom nyss nämnts, icke under de närmast föregående åren använt sig av utländsk plåt, fordrade genomförandet av den planerade importen en hel del för dem tidsödande förarbeten, såsom upptagande av förbindelser med de utländska leverantörerna, provning av den erbjudna plåten, överläggningar med statens priskontrollnämnd angående av den utländska plåtens högre pris betingade högre utförsäljningspriser m. m. Dessa förarbeten hade vid tidpunkten för den svenska kronans devalvering i huvudsak slutförts. Något köpeavtal mellan de svenska köparna och de belgiska säljarna om leverans hade emellertid ej medhunnits. Omedelbart efter devalveringen gjorde kommissionen förnyade och enträgna erinringar om nödvändigheten av att importfrågan snart löstes.

I konsekvens härmed har kommissionen under november månad för radiatortillverkarna tillstyrkt ansökningar om importlicens, avseende tillhoppa ca 4 700 ton belgisk radiatorplåt, vilken plåt nu, efter devalveringen, betingat ett med 17

å 20 öre per kg högre pris än den svenska.

Med Domnarfvets järnverk ha upptagits förhandlingar, som givit till resultat, att järnverket delvis med undanskjutande av andra av kommissionen prioriterade order för såväl angelägna försörjnings- som exportbehov utfäst sig att till och med utgången av februari månad 1950 utleverera en kvantitet om ca 4 450 ton radiatorplåt.

Från övriga järnverk kunna leveranser påräknas för tiden december 1949 —mars 1950 om tillhoppa ca 800 ton plåt. Sammanlagt böra radiatorfabrikerna fram till den 1 april 1950 kunna framställa omkring 895 000 m² radiatorer. Då behovet av färdiga radiatorer inklusive utjämning av den rådande eftersläpningen fr. o. m. den 1 december 1949 till och med utgången av mars 1950 kan beräknas till omkring 850 000 m², torde allt-

så eftersläpningen kunna vara i stort sett inhämtad omkring den 1 april 1950.

För att snabbare tillgodose omedelbart föreliggande behov av radiatorer har industrikommissionen redan i augusti månad sökt animera till import av färdiga radiatorer. Sålunda tillstyrktes den 29 augusti import av ett mindre parti radiatorer från Holland. Ytterligare någon import av färdiga radiatorer under februari och mars 1950 torde kunna påräknas. Möjligheterna till import av detta slag ha emellertid såsom förut antytts visat sig relativt begränsade.

Som framgår av redogörelsen ha sålunda åtgärder vidtagits såväl i fråga om försörjningen med inhemsk plåt som beträffande import av utländsk, varför försättningar föreligga för att eftersläpningen skall vara inhämtad omkring den 1 april 1950.

Lördagen den 10 december.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 187, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående samförläggning av Södra skånska infanteriregementet jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan kammaren bifallit utskottets hemställan om ärendets företagande till avgörande efter endast en bordläggning, lades utskottets i memorialet gjorda anmälan till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 393, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående samförläggning av Södra skånska infanteriregementet.

Anmälades andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 400, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 35 bifölles även av andra kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.03 förmiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 13 december.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr *Aman* anmälde, att han under gårdagen åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande månad.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till Sveriges riksdags beslut under riksdagens vår- och höstsessioner år 1949.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Herr **TALMANNEN** yttrade: Sedan vi nu anse oss ha avslutat arbetet under detta års riksdag, finnes anledning konstatera, att den nya ordningen med begränsad tid på föråret kunnat utan olägenhet lända till efterrättelse och att riksdagsledamöterna fått mera tid till disposition för andra uppgifter och även i någon mån fritid under sommarmånaderna, en ordning som jag tror vi funnit tillfredsställande. Vår ständiga strävan att medverka till lyckliga förhållanden för land och folk mötes, som icke ovanligt är, av svårigheter; så även i nuvarande tid. Önskemål och beslut kunna inte alltid realiseras i den ordning och den takt som beräknats. Ekonomiska lagar äro inte möjliga att komma förbi. Sund och lycklig levnadsstandard för vårt svenska folk önska vi; dessa önskingar torde inte kunna tillgodoses annat än med de gamla beprövade med-

len intensivt arbete, planlagt efter vår bästa förmåga, samt god och klok hushållning med allmänna och enskildas medel.

Ledamöter ha under året lämnat sina mandat. Ett varmt tack till dessa framföres å mina egna och samtliga kamraters vägnar för angenämt och gott samarbete. Själv har jag stor anledning till tacksamhet för åtnjutet förtroende och för all mottagen vänlighet.

Jag tillönskar nu till sist eder alla en god jul och ett gott nytt år.

Detta tal besvarades av herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** i följande ordalag: Herr talman! Då vi nu ha avslutat arbetet vid denna riksdag får jag till Eder framföra mina kamraters och mitt eget tack för det utomordentliga sätt på vilket Ni alltid lett kammarens förhandlingar. Utan att förtrötts har ni vid långvariga sammanträden med skicklighet och säkerhet fört klubban. Kammarerna har med tillförsikt sett att den vilat i Edra händer.

Vi önska Eder nu en god jul och ett gott nytt år och hoppas, att de få veckor, som återstå tills riksdagen på nytt samlas, skola skänka Eder vila och vederkvickelse, samt att Ni sedan åter skall inta Eder plats i kammarens presidium.

Herr talmannen förklarade härefter 1949 års riksdags höstsession avslutad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 11.05 förmiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.